

АНТИЧНЕ РОЗУМІННЯ «ТЕХНЕ» ЯК ПЕРЕДУМОВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ФІЛОСОФСЬКОГО ТЕХНІЧНОГО ДИСКУРСУ

Зафіксовано та проаналізовано початки формування уявлень про техніку в період античності. З'ясовано, що традиції європейської філософії техніки сягають своїм корінням її античного тлумачення. Поняття техніки у цей час було органічно вписане в загальні уявлення про космос і людину. Таке розуміння феномену техніки позначилось і на українській філософії техніки, до певної міри визначивши її своєрідність і наявні в ній смислові наголоси. Ключові слова: античність, наука, практика, техніка, «техне», філософія техніки, технологія.

Нині осмислення значущості техніки для історії людства і кожної людини стало важливим завданням філософської думки. Одним із виправданих підходів до техніки, як і до багатьох інших суспільних явищ, є дослідження її історичного розвитку. Спроба проаналізувати початки формування уявлень про техніку в період античності – *актуальне* завдання, оскільки, з одного боку, саме тут знаходимо важливі ідеї та підходи до вивчення сутності техніки, а з іншого – тому, що українська філософія техніки багато в чому відштовхувалася від ідей античної філософії.

Метою статті є проведення історико-філософського дослідження розуміння техніки в античній філософії, і на цій підставі з'ясування передумов, ідейного контексту осмислення феномену техніки в українській філософії.

Мислителі зазначеного періоду намагались класифікувати технічні знання, виділяючи техніку з-посеред інших людських умінь. Поява і розвиток техніки та технічної діяльності в Україні безпосередньо пов'язані з античною культурою. Тіра, Ольвія, Херсонес, Фанагорія були першими містами на українській території, центрами ремесла, торгівлі, будівництва. Грецькі зразки значною мірою визначали характер будівельної техніки, виробництва посуду, предметів домашнього вжитку на теренах України [7, с. 28]. Техніка і мистецтво у давні часи означали одне й те саме. Тому, міркуючи над проблемою розвитку техніки в Україні, наголосимо, що це був значною мірою розвиток мистецької техніки в різних її виявах: будівництві, архітектурі, скульптурі, живописі (малярстві), різьбі.

Ґрунтом для європейської цивілізації є греко-римська культура, що заклала орієнтири і створила зразки науково-технічного поступу всіх країн Європи, зокрема й України [7, с. 28]. Розкриваючи важливість техніко-ремісничої діяльності для раннього українського суспільства, варто враховувати взаємну зумовленість людської діяльності та мислення. Така зумовленість сприяє і вдосконаленню мислення, і появи початкових рефлексій щодо того, що таке техніка та яке місце належить їй у сукупній людській життєдіяльності. Поява техніки в античному суспільстві пов'язана з виявом і формуванням однієї з головних рис людської істоти – її здатності мислити. Мислення людини спрямоване і на продукування ідей та знань, і на формування задумів щодо втілення останніх у предмети і речі. Іншими словами, людина володіє здатністю матеріалізувати своє мислення і тим самим бути істотою не тільки мислячою, а й творчо-перетворювальною.

Тривалий час технічного знання (у широкому розумінні слова) не було. Виділення істотних для людини властивостей предметів на початкових стадіях суспільного розвитку можна назвати функціональним, оскільки людина звертала увагу насамперед на ті ознаки предметів, від яких залежало використання того чи того предмета з конкретною метою. Вміння розрізняти за окремими ознаками придатність предмета для практичних цілей містило в собі вказане вміння і дозволяло розрізняти тіла за їх природними властивостями, групувати предмети природи відповідно до їх долученості до життєдіяльності людини [6, с. 40]. Саме на ґрунті таких підходів в античному світі виникає і трактується поняття техніки.

Грецьке поняття техніки можна охарактеризувати подвійно: з одного боку, як теоретичне знання, а з іншого – як зв'язок із процесами природи. Поняття «техне» греки пов'язували з цими двома значеннями, тому в їхньому мисленні було неможливо, щоб техніка намагалася сама себе стверджувати незалежно від теоретичного знання або щоб вона взагалі втратила

природу з поля зору і бачила її просто як постачальника енергії та сировини для того, щоб «майструвати». З позицій філософії античності, створення речей було пов'язане, з одного боку, зі знанням «первнів» і «причин», тобто з наукою, з іншого – з природою (природні зміни як своєрідне потенційне творення речей). Звичайній людині в античному світі був даний не суто фізичний світ, а такий, який складався з поглядів, думок, чуттєвих сприйнятів. До цього світу античні філософи зараховували речі та ремесло, тобто техніку.

Зміст поняття «техніка» в його античних осмисленнях є досить широким і складним. Це поняття бере свій початок від грецького слова «техне», що означає вміння, майстерність, мистецтво. В античності будь-які вміння та вправність у сфері практичної діяльності називали «техне». Ремісник своєю діяльністю, своєю майстерністю оживляв знаряддя праці, які, своєю чергою, поставали як штучно створені органи ремісника. Технологічна структура тих часів характеризувалася безпосереднім зв'язком суб'єкта з предметом праці, оптимальність якої визначається його вмінням і кваліфікацією. О. Лосєв, аналізуючи етимологію поняття «техне», відзначав, що стародавні греки не розрізняли мистецтва, ремесла і науки. Ремесло в них – це одухотворена, одушевлена річ, така ж, як і мистецтво. А наука не є чистою умоглядністю, це завжди практика. Тому наукова категорія «техне» перебуває недалеко від ремісничого чи художнього «техне». Такі уявлення є органічними для античної культури, побудованої на принципах матеріального космологізму [8, с. 491]. В античності домінувала індивідуальна реміснича праця, людина на цьому етапі історії була вписана в навколишній світ і почувалася крихітною часткою природи, була жорстко залежна від неї.

Високий рівень ремесла сприяв розвитку естетичних смаків, але він також вимагав значних інтелектуальних якостей: спостережливості, кмітливості, майстерності, які досягалися навчанням і досвідом. Усі ці якості об'єднував грецький термін *τέχνη* (техне), який означав і ремесла, і мистецтва. У більшості випадків у перекладах російською та українською мовами його подають як «мистецтво». Греки не виокремлювали мистецтва як самостійне явище, що вимагає до себе специфічного ставлення й уваги, і саме слово *τέχνη* («техне»), яке ми перекладаємо як «мистецтво», означало зовсім інше коло явищ. Зазвичай, перекладаючи «техне» як «мистецтво», відзначають, що точнішим перекладом було би слово «ремесло». Утім, ні той, ні той варіант не є достатньо адекватним, тому існує чимало визначень терміна «техне» [9, с. 40-45]. Складність і неоднозначність вихідного для філософії техніки поняття постали предметом поглибленої уваги і західних, і українських філософів. Чимало українських філософів, зокрема В. Мельник, Е. Семенюк, В. Ратніков, В. Петрушенко та ін., не залишають поза полем свого зору і термін «техне», і його можливі інтерпретації, оскільки доволі влучна та глибока з позиції вираження сутності й природи явищ давньогрецька філософська мова, безумовно, заслуговує на особливе ставлення (про що багато разів писав М. Гайдєгер).

Незважаючи на те, що грецькі міста-держави були розпорошені, грецькі ремесла і такі інженерні галузі як кораблебудування, будівництво тощо, мали на той час найвищі досягнення. Значного прогресу було досягнуто у Древній Греції у царині військової техніки, що свідчило, по-перше, про те, що важливим стимулом технічного прогресу завжди було соціальне замовлення. Другий важливий момент полягав у тому, що технічна діяльність, хоча й вимагала кмітливості та знань, була відокремлена від теорії й тогочасних етичних знань. Цей відрив викликаний не зовнішніми причинами, а принциповою настановою греків щодо завдань і характеру теоретичної діяльності. Теорія, за уявленнями грецьких мислителів і вчених, була синонімом безкорисливого шукання істини вільними людьми, які не претендували на жодну практичну користь і одержували задоволення від власної допитливості. У дещо радикалізованому варіанті відомий дослідник античності І. Рожанський відзначав: «В античну епоху взаємодії науки і практики не було. Антична економіка, заснована на використанні ручної праці рабів, не мала потреби в розвитку техніки» [15, с. 16]. Із цієї причини греко-римська наука, за нечисленними винятками (до яких належить, зокрема, інженерна діяльність Архімеда [4]), не мала виходів у практику, хоча їх взаємини були дещо складнішими. З одного боку, зниження статусу теоретичної науки шляхом її виходу на практику вважалося відходом від чистої істини, а з іншого, – як побачимо далі, технічна діяльність зовсім не відокремлювалася від пізнання та науки. Проте відсутність сталої взаємодії між ними у підсумку виявилася згубною для античної науки.

Аби більш глибоко усвідомити той смисл, який вкладали у поняття техніки античні мислителі, проаналізуємо деякі фрагменти творів Платона й Аристотеля.

У Платона слово «техне» стоїть поруч зі словом «епістеме», що означає вміння орієнтуватися, розбиратися в чомусь. О. Лосев, міркуючи про значення слова «техне» у Платона, серед інших формулювань пропонує брати техніку в такій інтерпретації, що це «певного роду звичка або навичка що-небудь робити», «ремесло, але тільки максимально точно, методично організоване і тому прекрасне», «не тільки «мистецтво», а й «ремесло» і навіть «наука» [5, с. 40]. Натомість, на думку В. Мельника, технічну діяльність інтерпретували у Стародавній Греції передусім у контексті філософського пошуку першопричин. Людина як творець на основі пізнаних «первнів і причин» виявляє у матеріалі природи необхідні передумови творення речей, артефактів [див.: 10, с. 46]. Увесь світ, як і створення речей, потребували пояснення крізь призму знання і науки. Для прояснення своєрідної ієрархії сутностей у будові світу Платон звертається до міркування про три роди, наприклад, ліжок: ідея («прообраз») ліжка, створена Богом-Деміургом, копія цієї ідеї – ліжка, створене ремісником, а також ліжка, намальоване живописцем, – це копія копії, або наслідування. Тобто ремісник або живописець не творили речей (це була місія Бога), а лише виявляли у творінні своє мистецтво або те, що було закладене у природі [13, с. 425]. Отже, Платон досить скептично ставиться до мистецтва, вважаючи його некоректною підробкою буття.

У Платона, однак, «мистецтво» (τέχνη) – чи то божественне, чи то людське – стоїть вище від природи, яка за сутністю постає для нього лише тінню ідей [14, с. 422]. За його міркуваннями, мистецтво виникло згодом, як певна забава, саме собою воно не надто причетне до істини. Тільки ті з мистецтв породжують щось серйозне, які споріднені з природою; це, наприклад, медицина, землеробство і гімнастика. Законодавство ж зумовлене не природою, а мистецтвом, тому його твердження далекі від істини. Згідно з цим ученням, і боги існують не за природою, а в силу мистецтва і певних законів. Практичні навички («техне») визначені та надані богами і тому поставали божественними законами. Але вони вважалися надприродними. Закони і звичаї як вираження божественної волі поставали не примусом, а тим, що досягалося за допомогою витримки й інструментів. І хоч їх практичне застосування було зрозумілим, початок самої дії був невідомий. Знання про навколишній світ, природу було пов'язане з ремеслами. Ремісник, будучи експертом у певній царині, де виникають конкретні технічні питання, безпорадний у тих випадках, коли йдеться лише про моральні проблеми і цінності. Тобто його різновид знання є, по суті, низьким і потребує контролю з боку вищого типу знань, які можуть пролити світло на абсолютні цілі й цінності. Цими міркуваннями Платон визначив і закріпив належне місце технічних знань. Створення речей – це завдання, протилежне меті філософської та наукової діяльності. Головним, згідно з міркуваннями Платона, було піднятися від виготовлення речей до світу ідей, а зворотним – відійти від ідей (істинних знань, початків наук), щоби прийти до виготовлення речей [14, с. 422].

Платон одним із перших у грецькій філософії використовує термін «механічний», щоб позначити плебейський, жебрацький стан думки [9]. Проте поняття механіки в нього має істотно інший смисл, ніж той, якого цей термін набув в епоху Нового часу і має донині [12]. Аналізуючи вчення Платона про техніку, Р. Мартинов зазначає, що Платона можна умовно назвати одним із перших технократів [9].

Аристотель у багатьох питаннях відрізнявся від свого вчителя. Вчення Аристотеля про знання спирається на вчення Платона про буття і за своїм безпосереднім предметом є теорією науки. Науку і мистецтво Аристотель відокремлює від ремесла на тій підставі, що в їх основу покладено свідомий принцип і метод побудови, а ремесло він вважає лише результатом наслідування та звички. Відмінності між наукою і мистецтвом філософ віднаходить у тому, що наука має справу із сутнім, а мистецтво – зі становленням. Мистецтво є виявом потенційного буття, «зарядженим» дійсністю, хоча й не є нею як такою. «Визначення мистецтва засвідчує, що для Аристотеля воно постає не копіюванням дійсності, а втіленою в образах її ідеєю, яка відкриває буття в максимумі його можливої доцільності за вираженою її виразністю» [11].

Згідно з міркуваннями Аристотеля, існувало два мистецтва, за допомогою яких оволодівають матеріалом і які пізнають його: мистецтво користування і мистецтво керування виготовленням. Адже і мистецтво користування є деякою мірою мистецтвом керування, щоправда, відрізняється тим, що володіє знанням форми, мистецтво ж керування – її виготовленням. Отже, у предметах мистецтва ми обробляємо матеріал заради конкретної справи, а в природних тілах він є наявним. Загалом же мистецтво в одних випадках завершує те, що природа не в змозі виробити, в

інших же наслідуює її. Аристотель писав, що «з існуючих предметів одні існують за природою, інші – з інших причин». Ці причини містяться у праці, у процесі якої «в предметах мистецтва ми обробляємо матеріал заради визначеної справи, а в природних тілах він є в наявності як щось існуюче» [12, с. 23]. Імовірно, що для Аристотеля техніка – це мистецтво вилучати з природи її потенційні можливості для людського існування. На відміну від Платона, який застосовував термін «механічний» для плебейського стану думки, Аристотель розширює обсяг терміна й підводить під нього всі види діяльності, які не є чистим хобі [9].

Всеохоплююча науково-філософська система Аристотеля стала синтезом досягнень усієї грецької науки попередніх епох. Ця класифікація започаткувала поділ наук. У творі Аристотеля «Нікомахова етика» натрапляємо на такий вислів: «Вважається, що будь-яке мистецтво і будь-яке вчення, так само як дія і свідомий вибір, прагнуть певного блага; тому вдало визначити благо як те, до чого все прагне. Однак в цілях виявляється певна відмінність, тому що одні з них – це діяльності, інші ж – певні окремі від них результати. Коли певні цілі існують окремо від дій, тоді результатам природно бути кращими від відповідних діяльностей. Оскільки ж дій мистецтв і наук багато, то й цілей виникає багато: у лікарському мистецтві – це здоров'я, у кораблебудуванні – корабель, у військовому мистецтві – перемога, у мистецтві господарському – багатство. Деякі з них підлягають одному якомусь умінню, подібно до того як мистецтво виготовляти вуздечки й усе інше з кінської зброї підлягає мистецтву правити кінськими, а саме воно, як і всяка дія у військовій справі, підлягає військовому мистецтву, й отже, інші мистецтва підлягають іншим; в усіх випадках цілі керівників усіх мистецтв і наук є переважними порівняно з цілями підлеглих: цих же бо останніх домагаються задля перших. При цьому байдуже, чи самі діяльності постають цілями дій, а чи цілі – це щось інше, від них окреме, як у випадку з названими вище науками» [1, с. 54; 18].

Аристотель розрізняє три види наук: теоретичні, практичні та творчі. У творі «Метафізика» він пише: «Будь-яке мислення, яке пізнається, спрямоване чи то на діяльність людини, чи то на творчість, чи то у власному розумінні має теоретичний характер» [2, с. 156]. Тут же Аристотель вказав на розбіжність між творчістю та діяльністю: «адже творчий початок перебуває в тому, що творить, будь то розум, мистецтво чи якась здатність, а діяльний початок – у діячі як його рішення, бо зроблене і вирішене – це одне й теж» [2, с. 156]. Терміном «poiesis» Аристотель визначає таку творчість, яка має визначену ціль (telos), на відміну від нетеологічної діяльності (praxis). Найвищий ступінь поезису досягається завдяки майстерності (techne).

У «Політиці» Аристотель гіпотетично розмірковує про віддалені наслідки радикального вдосконалення технічних засобів, які нині можна було б називати автоматизацією та роботизацією: «Коли б кожне знаряддя могло саме виконувати притаманну йому роботу за наказом чи навіть помахом господаря, немов ті статуї Дедала або триніжки Гефеста, про що поет мовить, ніби вони «зі своєї волі приходили на зібрання богів»; коли б ткацькі човники самі ткали, а плектри самі грали на кіфарі, – тоді будівничим не потрібні були б робітники, господарям – раби» [3, с. 19-20; 15]. У цьому уривку Аристотель торкається проблематики соціально-економічних наслідків гіпотетичної автоматизації та сумісності того чи того виду техніки з тим або тим соціально-економічним устроєм.

Перші форми природознавства в античності виростили з форм практики, які не були безпосередньо пов'язані з працею ремісника чи землероба. Для того щоб виробнича діяльність стала джерелом розвитку науки, вона повинна розвиватися до такого ступеня, щоб засоби, які вона використовує, стали предметом наукового дослідження. Коли виробництво досягає цього рівня, з'являються галузі наукового знання, безпосередньо пов'язані з виробничо-технічною практикою людей. Технічні знання, фіксуючи особливості будовання та функціонування своїх об'єктів, підготували ґрунт для виникнення відповідних абстрактно-теоретичних уявлень.

Ми вже зауважували, що в уявленнях греків техніка набуває рис знання найвищого роду, до того ж у ній наявний гуманістичний компонент. Грекам загалом, на противагу давнім цивілізаціям Сходу, властивий інтерес до людини у створеному нею власному світі. Техніка в антропній інтерпретації, починаючи від Гомера, була предметом уваги поетів і прозаїків Стародавньої Греції, які з великим зацікавленням, навіть захопленням розглядають працю і виробництво в усіх можливих аспектах. Скажімо, Гомер докладно зображує спосіб, яким Гефест вковує щит для Ахіллеса, а Одісей будує свій корабель. Геродот з радістю і здивуванням описує такі дивовижні творіння технічного мистецтва як Афонський перешийок, міст через Геллеспонт і водопровід на Самосі; Есхіл у своїх п'єсах зображує сигнал вогнем, який у найкоротший час

принесе новини про перемогу з Трої в Аргос, і у своїй трагедії «Прометей» пояснює фундаментальну людську місію техніки, яка з отриманням вогню не тільки веде людство від первісного стану до цивілізації, але також робить його існування вільним. Водночас Есхіл вказує на демонічний первень, прихований у техніці, адже Прометей приніс вогонь людям, вдавшись до злочину – крадіжки з вогнища богів. Софокл також дає обґрунтований доказ небезпечної природи техніки у знаменитому хоралі з «Антигони». Він говорить про *deinotēs* людини, яка привела до техніки. *Deinotēs* буквально означає «жахливість», яка вказує на надприродну силу, яку техніка дала в руки людині. Техніка зробила людину владикою землі та моря, дала змогу заснувати державу, розвинути культуру і навіть озброїла проти смерті [16, с. 102–103]. Однак оскільки людина з винаходом техніки отримала несподіваний інтелектуальний засіб, вона перебуває на роздоріжжі між добром і злом. У цих образах у художній формі з великою точністю й експресією відображено проблему безпеки техніки, яка вельми актуальна нині в усьому світі і в Україні зокрема. Отже, через яскраві й зрозумілі художні образи техніка виявляє в художніх творах античності свої можливості й обмеження та розкриває перспективу, в якій вона як велика людська сила втілюється в сукупності речей, розумно використаних людьми.

Підбиваючи *підсумки* викладеного, можна стверджувати:

1. В античній культурі наявна ідея наукового пояснення технічних процесів. Але навряд чи вона була провідною у практичній діяльності. Пояснюється це головню тим, що антична наука за своїм змістом мало зорієнтована на виробничо-практичні цілі.

2. Традиції європейської філософії техніки сягають своїм корінням її античного тлумачення (зокрема термінологічного). Так, у корифеїв античної філософії Платона та Аристотеля техніка органічно вписана у будову людської суспільної життєдіяльності та постає діяльністю, що протистоїть теоретичному світосприйняттю; техніка має справу з продукуванням чогось, чого не існує в готовому вигляді. Під час технічної діяльності людина спирається на досвід, наслідування природних зразків та на досвідні знання, а вище теоретичне знання (мудрість) стосується не самої технічної діяльності, а лише її телеології, що, на думку античних філософів, не було власне справою ремісників.

3. Поняття техніки у цей час було органічно вписане в загальні уявлення про космос і людину. Грецьке поняття техніки містить істотний антропний компонент, представлений в античній культурі подвійно – як цікавість і захоплення будь-якою майстерністю у праці й водночас усвідомлення безпеки, яку приховує в собі технічна могутність людини.

4. Античне розуміння «техне» передбачало її осмислення в контексті співвідношень теоретичної, практичної та продукуючої діяльності, при тому саме поняття «техне» прочитувалось як управність, мистецькість, а тому більше зближувалося з мистецтвом, ніж із тим, що ми нині розуміємо під технічною діяльністю. Антична класифікація видів діяльності, їх зв'язків із типами знань, їх ієрархічне підпорядкування слугували основою для класифікації знань, наук, видів споглядання.

5. Досліджуючи філософські осмислення техніки в Україні, як і форми представлення техніки в українській громадській думці, обов'язково потрібно враховувати відповідні ідеї античної філософії, оскільки грецькі зразки значною мірою визначали характер будівельної техніки, виробництва посуду, предметів домашнього вжитку, різьбярства у давньоукраїнських землях, а ставлення до технічної діяльності на теренах України формувалося в діалогах з духовним компонентом античної культури. Для більшості наших філософів вихідним пунктом осмислення сутності, історії та наслідків розвитку техніки є концепції античних мислителів.

Література

1. Аристотель. Никомахова етика / Аристотель; [пер. з древнегреч. ; ред. В. Ф. Асмус] // Сочинения : в 4 т. – М., 1983. – Т. 4. – С. 53–293. – (Философское наследие).
2. Аристотель. Метафизика / Аристотель; [пер. с греч. А. В. Кубицкого]. – М. : Эксмо, 2008. – 608 с.
3. Аристотель. Політика / Аристотель; [пер. з давньогр. О. Кислюк]. – Основи, 2000. – 240 с.
4. Архимед. Сочинения / Архимед; [вступ. ст. и коммент. Ю. Н. Веселовского; пер. с араб. Б. А. Розенфельд]. – М. : Физмаиз, 1962. – 640 с.
5. Віннік М. В. Система мистецтв у Платона / М. В. Віннік // Матер. Шостої наук.-практ. конф. перепідгот. викл. і студ., 3–4 березня 2005 р. – Новосибірськ, 2005. – С. 40–45.
6. Горохов В. Г. Введение в философию техники : учебное пособие / В. Г. Горохов, В. М. Розин. – М. : ИНФРА-М, 1998. – 224 с. – (Сер. «Высшее образование»).
7. Лончина Б. І. Українська культура: короткий огляд / Б. І. Лончина. – Нью-Йорк: Шкільна Рада, 1983. – 62 с.

-
8. Лосев А. Ф. Античная литература: учебник [для высш. шк.] / А. Ф. Лосев, А. А. Тахо-Годи и др. – 5-е изд., дораб. – М.: ЧеРо, 1997. – 544 с.
  9. Мартинов Р. С. Технократична свідомість: до з'ясування проблеми витоків і умов існування / С. Мартинов // Мультиверсум: філософ. альм. – К.: Центр духовної культури, 2004. – № 41. – С. 204-213.
  10. Мельник В. П. Філософія. Наука. Техніка: методолого-світоглядний аналіз: монографія / В. П. Мельник. – Львів: Видавн. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – 592 с.
  11. Мовчан В. С. Естетика [Електронний ресурс] / В. С. Мовчан. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/19570411/etika_ta.../estetika_aristotelya.
  12. Негодаев И. А. Философия техники / И. А. Негодаев. – Р.н/Д.: Центр ДГТУ, 1997. – 536 с
  13. Платон. Государство / Платон; [пер. з древнегреч. ; под ред. А. Ф. Лосева и В. Ф. Асмуса] // Сочинения: в 3 т. – М., 1971. – Т. 3, ч. 1. – С. 89-454. – (Философское наследие).
  14. Платон. Законы / Платон; [пер. з древнегреч. под ред. А. Ф. Лосева и В. Ф. Асмуса] // Сочинения: в 3 т. – М.; 1972. – Т.3. – Ч. 2. – С. 83-469. – (Философское наследие).
  15. Рожанский И. Д. Античная наука / И. Д. Рожанский. – М.: Наука, 1980. – 196 с.
  16. Шадевальд В. Понятие «природа» и «техника» у греков / В. Шадевальд;. [пер. с нем. и англ.] – М.: Прогресс, 1989. – 528 с.

Summary

*Chursinova O. Antique Understanding of «Techné» as the Premise for the European Philosophical Technique Discourse. The article examines and analyses the beginning of formation of the technique conception in Antiquity period and finds out that the traditions of European philosophy of technique take their roots in its antique interpretation. At that time the concept of technique was naturally endorsed in general idea of cosmos and a human. The following understanding of the phenomenon of technique has appeared in the Ukrainian philosophy of technique and in a way specified its identity and the conceptual accents, which are present. **Keywords:** technique, philosophy of technique, technology, science, practice.*

УДК: 140.8

© **Ігор Скакун**
Буковинський державний медичний університет

ДИНАМІКА ЛЮДИНОМІРНОСТІ ФІЛОСОФІЇ РЕНЕСАНСУ

*Висвітлюються людиномірні аспекти філософії доби Відродження. Акцентується увага на суперечностях процесу антропологізації, які впливали на становлення загальнотеоретичних і буденно-практичних основ тодішньої картини світу. Відзначається важливість утвердження чинника людиномірності у релігійних, філософських і наукових парадигмах. Це сформувало передумови для формування в подальшому універсальних світоглядних концепцій, завданням яких є реалізація потенціалу людини. **Ключові слова:** людина, людиномірність, антропологізація, антропоцентризм, гуманізм, філософія Ренесансу, парадигма, картина світу.*

Питання ролі та місця людини у світоглядних, наукових і філософських концепціях тлумачились і репрезентувались зазвичай у контексті парадигмальних настанов певної культурно-історичної доби. Черговість актуалізації та елімінації гуманістичного потенціалу сформувала суперечності людиномірності в картині світу. Найбільш виразно ці тенденції виражені в західній філософії, для якої були характерні кардинальні перманентні зміни фундаментальних світоглядних основ. При цьому в західноєвропейській філософській традиції доречно виокремити період епохи Відродження як часу найяскравішого відображення динаміки процесів людиномірності та вияву їхніх суперечностей.

Актуальність зазначеної теми зумовлена нагальною потребою аналізу та осмислення динаміки людиномірності, оскільки рівень антропологізації філософії та науки постає лакмусовим папірцем смисложиттєвих, пізнавальних і ціннісних категорій функціонування картини світу.

Важливою проблемою є характеристика суперечностей людиномірності, які можна систематизувати в загальнотеоретичному дискурсі як «гуманізація – дегуманізація». У буденно-практичній площині це протиставлення виявилось у кульмінаційних моментах процесу антропологізації. Це передовсім стосується дієвості та активності людини з возвеличенням її